

TÜRKİYE’DE İTFAİYECİLİK EĞİTİMİ İLE HAVA KURTARMA VE YANGINLA MÜCADELE BİRİMİNİN YAPISAL DEĞERLENDİRMESİ

Emrah GÖKKAYA¹

Aynur KAYA²

ÖZ

İtfaiye kelimesi Arapça’da yangın söndürme anlamına gelen “İtfa” kelimesinden türemiştir. İtfaiyecilik ise başta yangın söndürme olmak üzere farklı görev tanımları olan, fedakârlık ve cesaret isteyen riskli bir meslek alanı olup profesyonel eğitim alınması gereken bir disiplindir. Öyle ki itfaiye teşkilatları dünyada organize olmuş en yaygın acil durum örgütleridir. Bu çalışma, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yalnızca yangın söndürmek için “Tulumbacı Ocağı” ismiyle kurulan ve günümüze kadar farklı isimlerle örgütlenen itfaiye teşkilatının gösterdiği değişiklikleri, yangın söndürme dışında yaptıkları görevleri, itfaiyecilik mesleğine girebilme ön koşullarını ve itfaiyecilik eğitimi veren okulların mesleki eğitimlerini ele almıştır. Ayrıca çalışmada Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMİ)’nin önemli bir birimi olan hava kurtarma ve yangınla mücadele (ARFF) birimi ele alınmıştır. Literatür incelendiğinde, çalışma koşulları gereği tehlikeli bir alan olan itfaiyecilik ile ilgili çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışma literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu çalışmanın amacını, geçmişten günümüze İtfaiye teşkilatındaki yaşanan gelişmeleri ortaya koymak, itfaiyecilik mesleğinin önemini vurgulamak ve itfaiyecilik eğitimi veren okulları tanıtmak oluşturmaktadır. Çalışmanın temel önerisini, itfaiye hizmeti veren birimlere atanma şartları arasına “itfaiyecilik eğitimi veren okullardan mezun olmak” şartının gereken yasal düzenlemeler ile getirilmesi gerektiği oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: ARFF, İtfaiye, İtfaiyecilik, İtfaiyecilik Eğitimi, Tulumbacı Ocağı.

STRUCTURAL EVALUATION OF FIREFIGHTING TRAINING WITH AIR RESCUE AND FIREFIGHTING UNIT IN TURKEY

ABSTRACT

The word “itfaiye” derives from the Arabic word “itfa”, which means firefighting. “İtfaiyecilik” (Firefighting), on the other hand, is a risky profession with different definitions of tasks, especially firefighting, requiring devotion and courage, and is a discipline that needs professional training. So much

¹Sorumlu Yazar / Corresponding Authour, Öğr.Gör., Kayseri Üniversitesi Bünyan MYO, Bünyan-Kayseri, egokkaya@kayseri.edu.tr, Tel: +90 (352) 4376215, ORCID;0000-0002-1373-3188

² Öğr.Gör., Trabzon Üniversitesi Şalpazarı MYO, Şalpazarı-Trabzon, aynurkaya@trabzon.edu.tr, ORCID;0000-0002-5223-6977

so that fire services are the most common emergency organizations formed up in the world. This study discussed the changes shown by the fire service, which was established under the name of “Tulumbacı Ocağı” in the Ottoman Empire period only to extinguish fires and has been organized under different names until today, their duties other than firefighting, the prerequisites for entering the firefighting profession, and the vocational training of schools that provide firefighting training. Besides, the air rescue and firefighting (ARFF) unit, which is an important unit of the State Airports Authority (DHMI), has been discussed in the study. When the literature is examined, it is seen that studies related to firefighting, which is a dangerous area due to working conditions, are limited. In this context, the study aims to contribute to the literature. The aim of this study is to reveal the developments in the fire service from the past to the present, to emphasize the importance of the fire service profession and to introduce the schools that provide fire service training. The basic proposal of the study is that the requirement to “graduate from schools providing fire service training” should be introduced with the necessary legal regulations among the conditions for appointment to fire service units.

Keywords: ARFF, Fire Department, Firefighting, Firefighter Training, Fire Brigade.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca güçlü bir silah olan ateşin aktif olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte insana faydasının yanında büyük zararlarda vermiştir. Ateşin yakıcı etkisi zaman içerisinde kontrol edilemeyen büyük yangınlara neden olmuştur (Kaya, 2018). Bu kontrol edilemeyen yangınlara geçmişten günümüze farklı biçimlerde örgütlenen “İtfaiye teşkilatı” müdahale etmektedir. Başlangıçta tek görevi yangın söndürme olan itfaiye teşkilatının günümüzde yangın söndürmenin yanı sıra, başta doğal afetlerle savaşmak olmak üzere, arama-kurtarma çalışmalarına katılma, kimyasal ve tehlikeli maddelerden arındırma çalışmaları ve çevresel sorunlara müdahale etmek gibi birçok farklı alanda farklı görevleri vardır (Yavuz ve Bozatay, 2015; Urul, 2017).

Nüfus artışı, teknolojinin gelişimi ve sanayileşmenin artması ile birlikte yangınların meydana gelme riski artmakta ve yangınlar binlerce insanın ölümüne, yaralanmasına ve büyük ekonomik kayıplara yol açmaktadır (Bekem vd., 2011). Yapılan çalışmalarda da yangın sayılarında yıllara göre genel bir artış olduğu ve itfaiyecilik mesleğine ve mesleki yeterliliğine duyulan gereksinimin arttığı görülmüştür (Smith, 2011). İtfaiyecilik alanına duyulan gereksinimlere bağlı olarak itfaiye teşkilatının önemi daha da artmış ve tercih edilen meslekler arasında yerini almıştır. Dolayısıyla itfaiye teşkilatlarında çalışacak personellerin yaşanan kayıpların azalması için bu zorlu mesleği yapabilecek yeterliliğe sahip olacak şekilde mesleki eğitimini almış olması gerekmektedir (Yentürk vd., 2002).

Bu çalışmanın amacını, itfaiyecilik mesleki eğitimi veren okulları tanıtmak, itfaiyecilik

mesleğinin önemini vurgulamak ve geçmişten günümüze itfaiye teşkilatındaki yaşanan gelişmeleri ortaya koymak oluşturmaktadır. Çalışmanın temel önerisini itfaiye hizmeti veren birimlere atama şartları arasına “itfaiyecilik eğitimi veren okullardan mezun olmak” şartının gereken yasal düzenlemeler ile getirilmesi gerektiği oluşturmaktadır.

1. TÜRKİYE’DE DÜNDEN BUGÜNE İTFAİYE TEŞKİLATI

Osmanlı Devleti zamanında özellikle İstanbul ve çevresinde ihtiyaç duyulan itfaiye teşkilatı birimleri, zamanla şehirleşmenin artmasıyla Anadolu’nun tüm kentlerinde kurulmuş ve Cumhuriyet’in ilanını takiben dünya genelinde öne çıkan itfaiye birimleri örnek alınarak modern itfaiye birimleri organize edilmiştir. İstanbul fethedildikten sonra büyük yangınlar şehri olarak tarihe geçmiştir. Alınan tedbirlere rağmen önüne geçilemeyen yangınlar nedeniyle İstanbul fetih sonrası büyük yangınlar şehri olarak tarihe geçmiştir. Kanuni Sultan Süleyman bu konu ile ilgili ferman yayınlamış ve yangından sonra yapılan evlerin saçaksız olması gerektiğini bildirmiştir. Daha sonra Sultan II. Selim ve III. Murat yayınladıkları fermanlarında her evin damına kadar ulaşacak bir merdiven ve avlusunda su dolu fiçı bulundurulması gerektiğini bildirmişlerdir (Söylemez, 2012).

Osmanlı Devleti’nde yangın söndürme teşkilatı 18. yüzyılın başlarında İstanbul’a göç eden Fransız asıllı David (İslamiyeti kabul ettikten sonra Gerçek Davut ismini almıştır) tarafından kurulmuştur. Gerçek Davut “Çardaklı” diye tabir edilen ilk basma tulumbasını 1715 yılında yapmıştır. Tüfekhane ve Tophane’de 1718 yılında art arda meydana gelen yangınlarda yeni yapılan tulumba kullanılmış ve tulumbanın yangın söndürmede etkili olduğu görülmüştür. Bu gelişme üzerine dönemin sadrazamı Damat İbrahim Paşa’nın emriyle Yeniçeri Ocağına bağlı “Tulumbacı Ocağı” 1720 yılında oluşturulmuş ve başına da Gerçek Davut getirilmiştir (TBB, 2007).

Tulumbacı Ocağı, Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasına kadar bir asırdan fazla hizmet vermiştir. Başlangıçta sadece Yeniçeri Ocağı’na bağlı bir birim iken zaman içerisinde tulumba sayısı artırılarak her kamu biriminde ve hatta sarayda Tulumbacı Ocağı kurulmuştur. Yeniçeri karakolları tulumbarın kent geneline dağılımında model alınmış ve her karakolda bir tulumbacı kolluğu bulundurulmuştur. Yangın olayına öncelikle karakolda bulunan kolluklar müdahalede bulunmuş, yangının söndürülemediği durumda ise yangın yerine Tulumbacı Ocağı intikal etmiştir. Bu dönemde İstanbul’un gençlerinden her mahalle ve semtte gönüllü tulumbacı grupları oluşturulmuştur (Özgür ve Azaklı, 2001; Tural, 2004).

1826 yılında Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması ile birlikte Yeniçeri Ocağı içerisinde yer

alan ve yangınlara müdahale için görevlendirilen Tulumbacı Ocağı'nda dağılmıştır. Bu dönem içerisinde meydana gelen yangınlara müdahale için semt tulumbacıları kurulmuş fakat sistemli bir yapısı olmayan semt tulumbacılarının büyük yangınlara müdahalede yetersiz kaldıkları görülmüş ve yeni bir düzene ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine II. Mahmud, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye" ordusu bünyesinde yeniden Tulumbacı Ocağı teşkil ettirmiş ve yeniçeriliği hatırlatmaması için de adını "Yangıncı Taburları" koymuştur (Kuzucu, 2014).

1846 yılında Tulumbacı Ocağı, İstanbul'un güvenliğini sağlamak amacıyla kurulan Zaptiye Müşiriyeti birime bağlanmıştır. Bu dönemde İstanbul'un belli yerlerinde yangınlara hızlı bir şekilde müdahale edilebilmesi için havuzlar yapılmıştır. 1855 yılında Şehremaneti'nin kurulmasıyla birlikte belediye dairelerinin teşkili ve itfaiye hizmetlerinin bu yeni kuruma devri 1868 yılına kadar sürmüştür. 1870 yılındaki büyük Beyoğlu yangınında yeterli görülmeyen mevcut itfaiye sisteminin Avrupa standartlarında yeniden teşkilâtlandırılması gündeme gelmiştir. 1874 yılında tekrar ordu bünyesinde ayrı bir tabur halinde eğitilen neferlerden modern bir itfaiye bölümü yetiştirilmiştir (Çelik, 2012).

İtfaiye teşkilatı, Cumhuriyet'in ilk yıllarında askeri bir kurum olmaktan çıkarılıp belediye hizmeti olarak yerel yönetimlere devredilmiş ve itfaiyecilikte yeni bir dönem başlamıştır. İtfaiye hizmetlerinin yürütmesinin yasal temeli, 14 Nisan 1930 tarihli ve 1580 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Belediye Kanunu ile oluşturulmuştur (Erdoğan, 2014). Anadolu da İstanbul'un dışındaki diğer şehirlerde bulunan itfaiye teşkilatlarının ne zaman kurulduklarına dair kesin bilgi olmamakla birlikte Bursa, Edirne, İzmir, Uşak, Manisa gibi şehirlerde de yangınlara müdahale eden itfaiye teşkilatları olduğu ve 1923 yılında bu teşkilatlarında İstanbul'daki itfaiye teşkilatı gibi belediyelere devredildiği görülmektedir (Türker, 2009).

1984'te yürürlüğe giren 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile itfaiye hizmetleri büyükşehir belediyelerinin görev alanına girmiş ve itfaiye müdürlüğü olarak hizmet vermeye başlamıştır. 1997'de bu müdürlükler büyükşehir belediyelerinde itfaiye daire başkanlıklarına dönüştürülmüştür. 2005'teki yapılan düzenleme ile itfaiye hizmetleri bütün büyükşehir belediyelerinde ardından il, ilçe ve kırsal sınırlarında da hizmete dahil olmuştur.

2. TÜRKİYE'DE İTFAİYECİLİĞİN ÖNEMİ VE İTFAİYENİN GÖREVLERİ

İtfaiyecilik mesleği, cesaret ve büyük fedakârlıklar gerektiren, stresli ve riskli meslek gruplarından bir tanesidir. En kutsal görevlerden biri olan, halkın yangınlara karşı can ve mal güvenliğini koruma görevini üstlenen itfaiyecinin, her şartta hiçbir menfaat gözetmeden

düşündüğü tek şey yangını söndürmek ve can kurtarmaktır. Doğada bulunan her canlının hayatı bir itfaiyeci için oldukça önemlidir (Kılıç, 2010a). İtfaiyecilik hizmetleri; şehirin ya da beldenin fiziki ve coğrafi yapısı, nüfusu, yangın ve diğer afetlere hassasiyeti ile gelişme potansiyeli dikkate alınarak kurulur. İtfaiye teşkilatının yönetmeliğe göre görevleri aşağıda maddeler halinde verilmiştir. Türkiye’de itfaiye teşkilatı belediyeler bünyesinde faaliyet göstermektedir.

- Her türlü yangını söndürebilmek için müdahale etmek.
- Teknik kurtarma gerektiren her türlü kaza, patlama, çökme ve mahsur kalma gibi olaylara müdahale etmekle birlikte ilk yardım hizmetlerini yürütmek, su altı ve üstü, arazi gibi açık alanlarda arama ve kurtarma çalışmalarına katılmak.
- Su baskınlarına müdahale etmek.
- Olağanüstü hallerde ve doğal afetlerde kurtarma çalışmalarına katılmak.
- (Değişik: RG-9/1/2012-28168) 27/11/2007 tarihli ve 2007/12937 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik ile verilen görevleri yapmak.
- 5/6/1964 tarihli ve 6/3150 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Sivil Savunma ile ilgili Şahsi Mükellefiyet, Tahliye ve Seyrekleştirme, Planlama ve Diğer Hizmetler Tüzüğü gereğince kurulan itfaiye servisi mükelleflerini eğitmek, nükleer, biyolojik, kimyasal (NBC) maddeleri ile kirlenmelerde arıtma işlemlerine yardımcı olmak.
- İtfaiye hizmetleri ile ilgili halk, kurum ve kuruluşları bilgilendirmek, bu konu ile ilgili önlemleri aldıktan sonra gerekli eğitimleri vermek ve tatbikatlar yapmak.
- Kamu ve özel kuruluş itfaiye birimlerinde gerekli eğitimin verilmesi ile donanımlı itfaiye personeli yetiştirmek; kullanılan binanın, araç-gereçlerin ve eğitimin standartlara uygunluğunu denetlemek ve nihayetinde yeterli görülenlere yangın yeterlilik belgesi vermek ve gerekli görüldüğünde bu birimlerle ortak çalışmalar yürütmek.
- Belediye yetkisi dışındaki hadiselere müdahale etmek.
- Yangına karşı önlemler yönünden bacaları denetlemek, belediye meclisince tespit edilecek ücret karşılığında belediye sınırları içindeki bacaları temizlemek.
- İhtiyaç duyulması halinde orman yangınlarını söndürmeye yardım etmek.
- Parlayıcı, patlayıcı ve yanıcı maddelerin depolama yerlerini imar planlarına göre tespit etmek.
- Fabrika, sanayi, eğlence yeri ve işyeri kuruluşlarını yangın ile ilgili konularda mevzuatın öngördüğü izin ve ruhsatları vermek, yangına karşı alınan önlemler yönünden

denetlemek.

- Belediye başkanı tarafından verilen diğer sorumlulukları üstlenmek.

İtfaiye teşkilatı, dünyada ve Türkiye’de kurumsallaşmış en yaygın acil durum örgütleridir. Bu acil durumların en başında da itfaiye hizmetinin temel müdahale alanı olan yangın gelir. Yangınla mücadele potansiyel ve fizyolojik olarak tehlikeli ve yorucu mesleklerden biridir (Urul ve Kara, 2018). İtfaiye hizmetleri ülkemizde yeterince önemsenmemekte ve sadece yangın söndürme kısmı bulunmaktadır. Arama-Kurtarma konusunda yeni teknolojik gelişmeler olmasına rağmen itfaiyeciler ülkemizde yalnızca hortum tutan kişiler olarak görüldüğü için yeni gelişmeler verimli şekilde kullanılamamaktadır. Teknik bir sınıf olan itfaiyecilik mesleği uzmanlık gerektiren bir disiplin olarak görülmelidir (Kılıç, 2010b).

2.1. Türkiye’de İtfaiye Personeli Olma Kriterleri

İtfaiyecilik; bilgi, tecrübe, cesaret ve özveri isteyen bir disiplindir. Binaların projelerini incelemeyip yeterli bilgi edinemeyen, yerleşim aşamasında gerekli kontrolleri yapmayan itfaiye teşkilatının ve itfaiyecilerin yangınlarda başarılı olması beklenmemelidir. Yangın esnasında binalarda alınacak tedbirleri belirlemek ve halkı yangınlara karşı alınacak önlemler konusunda eğitmek itfaiyenin temel görevlerindedir (Uygun ve İnal, 2019). Ülkemizde yerel yönetimlere bağlı İtfaiye Teşkilatlarında İtfaiye çalışanı alma kriterleri yerel yönetimlere bağlı kılınmıştır. Ülkemizde Belediye İtfaiye yönetmeliğine göre itfaiye çalışanı olma kriterleri şunlardır;

- Aç karnına, soyunuk ve çıplak ayakla olmak şartıyla erkeklerde en az 1.67 metre, kadınlarda en az 1.60 metre boyunda olmak ve boyun 1 metreden fazla olan kısmı ile kilosu arasında (+, -) 10 kilogramdan fazla fark olmaması.
- 30 yaşını doldurmamış olmak.
- İtfaiye teşkilatının çalışma şartlarına uygun olmak, yükseklik ve kapalı alan korkusu olmamak.
- Ortaöğretim ve önlisans seviyesindeki kadrolara başvuru yapan adayların, 18/7/1997 tarihli ve 23053 Mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Karayolları Trafik Yönetmeliği’nin 75. maddesinde belirtilen (C) sınıfı sürücü belgesine sahip olması.
- Disiplinsizlik veya etik nedenlerden dolayı daha önce çalıştığı kamu kurum ve kuruluşlarından çıkarılmış olmamak.

3. TÜRKİYE'DE ARFF BİRİMİ

Türkiye'de itfaiyecilik mesleği, yerel yönetimler bünyesinde İtfaiye Teşkilatı ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMİ) Genel Müdürlüğü bünyesinde ARFF memurluğu olarak yürütülmektedir. Türkiye'de, 2005 yılına kadar DHMİ bünyesindeki havalimanlarında uçuş güvenliği, "İtfaiye" adı altında hizmet vermiştir. Sivil havacılık literatürü ile Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO) tarafından yapılan araştırmalar çerçevesinde kullanılan ekipmanın ve yapılan işin nitelikleri düşünüldüğünde yapılan tanımlamanın bu hizmeti tam olarak karşılayamadığı düşünülmüştür. Yapılan hizmetin önemi ve uluslararası standartlar gereğince 03.10.2005 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından DHMİ bünyesindeki "İtfaiyeci" unvanı değiştirilerek "ARFF Memuru" yapılmıştır. Kısaltması ARFF olan unvanın tam olarak açılımı "Aircraft Rescue and Fire Fighting" olup anlamı "Hava Kurtarma ve Yangınla Mücadele" dir. Bu unvanı taşıyan kişilere ise "ARFF Memuru" denilmektedir. ARFF, havaalanındaki acil durumlarda, uçaktaki görevli bütün çalışanların ve yolcuların tahliyesini, var olan tehlikenin azamiye indirilmesini ve olası kurtarma çalışmalarını içerir (SHGM, 2016).

ARFF Memurları belirtilen standartlarına göre, ICAO tarafından eğitim alırlar ve DHMİ bünyesinde çalışırlar. Yerdeki ve havadaki uçaklarda meydana gelebilecek kazakırım ve acil durumlara müdahale etmekle sorumludurlar. 7/24 ve vardiyalı sistemle çalışırlar. Uluslararası sivil havacılıkla ilgili mevzuat'lar bakımından ARFF memurları birçok nitelikle donatılmak zorundadır. Belirli aralıklarla üyesi oldukları Avrupa Sivil Havacılık Konferansı (ECAC) tarafından denetlenmektedirler. Bu denetlemelerde vurgulanan tek kriter, uçuş güvenliğinin uluslararası standartlara uygunluğudur. ARFF teşkilatının yeterliliği uçuş güvenliğinin de en önemli kriterlerindedir. DHMİ bünyesinde ARFF memurlarının yaptıkları görevler;

- Yangınla Mücadele ve Kurtarma bölümlerindeki tüm araçların periyodik bakım ve onarımını yapar.
- Uçakların yakıt ikmali sırasında hazır bulunur.
- Pistten çıkan uçaklar ekipmanlar ile trafiğe yeniden kazandırır.
- Uçaklarda can ve mal güvenliğini sağlar.
- Radyoaktif maddelere müdahale eder.
- Uçaklarda iniş takımları açılmadığı zaman önlemler alarak köpükleme yapar.
- Havaalanı içerisinde, çevresinde meydana gelen uçak kazalarında kurtarma çalışmaları yapar.
- Olumsuz bir nedenden dolayı acil iniş yapan uçaklarda kurtarma hizmeti verir.
- Haber verilmeden veya izin alınmadan inişe geçen uçaklar için önlem alır.

- Şüpheli bomba ihbar veya tehditler karşısında gereken önlemleri alır.
- Havada veya yerde olan uçakta doğal afetler ve yangınlarda her türlü kurtarma ve söndürme faaliyetlerini uygular (Akbaş, 2020).

3.1. Türkiye’de ARFF Personeli Olma Kriterleri

ARFF memuru, görevden kaynaklı sorumluluklar ve acil durumlara her zaman hazırlıklı olma, birçok hava aracının kalkış iniş yapması, tazeleme eğitimleri ve zamanla yarış, kaza kırım veya yangın meydana geldiğinde koordinasyona duyulan gereksinimler, görevin doğasında olan risk ve tehlikeler ARFF personelinin gerek zihinsel gerekse fiziksel olarak hayatlarını oldukça güçleştirmektedir (Caner, 2017). ARFF memuru olarak DHMİ’de çalışacak olan adayların uyması gereken şartlar şöyledir;

- En az 1.65 metre boyunda olmak.
- Boy uzunluğunun santimetre olarak ifade edilen değerinin son iki rakamından en çok 10 fazla veya 15 noksan kilo ağırlıkta olmak (aç karnına ve çıplak ayakla olmak).
- Herhangi bir sağlık probleminin olmaması (bronşit, nefes darlığı, astım, epilepsi, kekemelik, renk körlüğü, sağırılık, ileri derecede görme bozukluğu vb.).
- Psikolojik ve nörolojik rahatsızlıklardan herhangi birine yakalanmamış olmak (davranış bozuklukları, kapalı alan korkusu, aşırı psikolojik duyarlılık ve heyecan, yükseklik korkusu, karanlık korkusu, kan tutması vb.).
- ARFF memuru olarak çalışacak kişilerin tam teşekküllü devlet veya üniversite hastanelerinden sağlık raporu almaları gereklidir (ÖSYM, 2012).

3.2. ARFF Birimi Neden Uzmanlık İster?

ARFF memurluğu, dışarıdan her ne kadar itfaiyecilikle benzer bir meslek alanı olarak gözüke de farklı konular açısından keskin sınırlarla birbirinden ayrılmaktadır. ARFF memurluğu ICAO standartlarını göre şekil almakta ve belirli periyotlar ile uçuş güvenliği açısından denetlenmektedir. ARFF memurlarının uçuş güvenliği ve kaza-kırım uygulamaları bakımından belirli alanlarda uzmanlık sahibi olması gerekmektedir. Havalimanı acil durum planı, ilk yardım, tıbbi müdahale, yangın söndürme, özel ekipman (Hızlı Kurtarma Aracı, Hoverkraft, Arazöz, Hortum Çeşitleri, HRET Teknolojisi) kullanımı, arama-kurtarma çalışmaları bu alanlardan birkaç tanesidir (DHMİ, 2003; DHMİ, 2016; Aeroportist, 2017;). ARFF personelinin uzmanlık gerektiren alanlarda yeterli donanımına sahip olması pek çok ölüm oranı yüksek uçak kazasına müdahalede önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple ülkemizde gelecekte ARFF hizmetlerinin daha iyi bir şekilde yürütülebilmesi için kamu kurumları olan Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) ve DHMİ bünyelerinde ARFF Uzmanlığı kadro ihdası yapılması gerekmektedir. Örneğin Singapur’da ve

Avustralya’da uçağın denize düşmesine karşı denize yakın havalimanlarında arama kurtarma istasyonları bulunmakta ve bu üslerde ARFF Uzmanları yer almaktadır (Aeroportist, 2017).

Ülkemizde denize yakın bir konumda faaliyet gösteren Trabzon Havalimanı’nda 13 Ocak 2018 tarihinde Ankara-Trabzon arası seferli Pegasus Havayolları’na bağlı PC 8622 sefer sayılı Boeing 737-800 tipi yolcu uçağı pisten çıkmıştır. Bu olayda uçağın denize çakılma ihtimali düşünüldüğünde olası senaryolar ciddi boyutlara ulaşmakta ve ARFF hizmetlerinin birincil hedefi olan hayat kurtarmanın uzmanlık gerektiren bir alan olduğu görülmektedir.

4. TÜRKİYE’DE İTFAİYE EĞİTİMİ VEREN ALANLAR

İtfaiyecilik eğitimleri Türkiye’de itfaiye teşkilatlarının eğitim birimlerinin yanı sıra bazı mesleki ve teknik liselerde, Önlisans ve Lisans düzeyinde çeşitli üniversitelerde verilmektedir. Mesleki ve teknik liselerde İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği, Önlisans düzeyinde Sivil Savunma ve İtfaiyecilik ve Lisans düzeyinde Acil Yardım ve Afet Yönetimi programlarında eğitim verilmektedir.

Ortaöğretim düzeyinde itfaiyecilik alanında eğitim Türkiye’de mesleki ve teknik liselerde İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği Alan Programı olarak verilmektedir. Ortaöğretim düzeyinde itfaiyecilik alanında eğitim verilmesi, nitelikli insanlar yetiştirerek sektörün bu alandaki ihtiyacını karşılamak ve ilgili kurum ve kuruluşlarda görev almaktır. Bu program kapsamında ortak dersler dışında alan ile ilgili verilen dersler; Mesleki Gelişim, Temel İtfaiyecilik, İtfaiyecilikte İş Organizasyonu, İtfaiyecilikte Teknik Resim, İşletmelerde Mesleki Eğitim, Yangına Müdahale, Arama Kurtarma, Yangın Önleme Tedbirleri, Uçak Kaza Kırım ve Yangınları dersleri olmak üzere dört yıl boyunca eğitim almaktadırlar ve son sınıfta itfaiye ile ilgili kurumlarda stajerlik uygulaması yapılmaktadır (MEB, 2017). Ortaöğretim düzeyinde itfaiyecilik bölümünün dezavantajları yeterince ekipmanın olmaması ve uygulama derslerinin uygulanması için alan kısıtlamasının olmasıdır. Bu yüzden dolayı öğrenci teorik olarak dersi iyi öğrenmiş olsada pratiğe dökemediği için ekipmanları ve çalışma alanları hakkında yeterince bilgisi olmamaktadır.

Önlisans düzeyinde Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümünün içerisinde Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Programı olarak yer almaktadır. Bu program, Kamu ve özel sektörde, belirlenen kanun ve yasa yönetmeliklerini öğrenen ve karşılaşacakları sorunlar karşısında çözüm üreten bireyler yetiştiren ve yaşanan felaket anlarında arama kurtarma, koruma ve müdahale yapabilecek kişilerin yetişmesini sağlayan bir bölümdür. Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Programı, ülkemizin birçok üniversitede yer almaktadır (Açılar, 2020). Ülkemizde

bu programın bulunduğu üniversiteler baz alınarak alan ile ilgili genel dersler belirlenmiştir. Dersler; Yanma ve Yangın Bilgisi, İş Sağlığı ve Güvenliği, İlk Yardım, İtfaiye Araç ve Malzeme Bilgisi I, İtfaiye Araç ve Malzeme Bilgisi II, İtfaiye Mevzuatı ve Standartları, Tehlikeli ve Yanıcı Maddeler, İtfaiyecilik Spor Eğitimi, Yangın Müdahale Teknikleri, Arama ve Kurtarma Teknikleri, Sivil Savunma ve Korunma Bilgisi, İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği, Acil Durum Yönetimi, Yangın Kriminolojisi olarak verilmektedir. Verilen dersler içerisinde Seçmeli dersler yer almamaktadır.

Lisans düzeyinde itfaiyecilik eğitimi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümünde verilen İtfaiyecilik alanı ile ilgili derslerden oluşmaktadır. Bölüm, afet yönetimi, acil durum, arama kurtarma, itfaiyecilik, mühendislik ve sağlık bilimleri ile ilgili farklı alanlarda eğitim veren bir disiplindir. Bölümün temel müfredatı, ilk iki yılını ilk ve acil yardım (paramedikal) uygulamalar ve son iki yılını arama kurtarma, eğitim, mühendislik, itfaiye ve yönetim bilimleri oluşturmaktadır. Bölüm kapsamında verilen dersler; Arama ve Kurtarma Becerileri I, Anatomi, Mikrobiyoloji, Temel Afet Bilgisi, Psikoloji, Yönetim Organizasyon, Acil Servis Araçları Eğitimi, Arama ve Kurtarma Becerileri II, Biyokimya, Fizyoloji, Tıbbi Aciller ve Travma, Örgütsel Davranış, Afet ve Acil Durum Yönetimi I, Acil Hasta Bakımı I, Afet ve Epidemiyoloji, Farmakoloji, Kurtarma Araçları Eğitimi, Tim Liderliği, Beden (Genel Jimnastik), Afetlerde Salgın Hastalıklar, Afet ve Acil Durum Yönetimi II, Acil Hasta Bakımı II, KBRN, Tim Liderliği, Beden (Doğa Sporları), Afet ve Acil Durum Mevzuatı, Biyoistatistik, İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliğine Giriş, İtfaiye Araç ve Malzeme Bilgisi, Travma ve Resüsitasyon I, Beden Eğitimi (Vücut Geliştirme I), Araştırma Yöntemleri, Temel Strüktür ve Yapı Bilgisi, Travma ve Resüsitasyon II, Yangın Güvenliği ve Kimyası, Yangına Müdahale Teknikleri, Beden Eğitimi (Vücut Geliştirme II), Afetlerde Lojistik Yönetimi, Afet Tıbbı I, Afet ve Acil Durum Planlaması, Öğretim ve Uygulamaları, Beden Eğitimi (Yüzme I), Afetlerden Korunma, Önleme Teknikleri ve Hareket Tarzı, Afetlerde İnsan Kaynakları Yönetimi, Afet Tıbbı II, Halk Eğitimi, Beden Eğitimi (Yüzme II) dersleri zorunlu olarak verilen derslerdir. Bu dersler içerisinde seçmeli dersler yer almadığından bölümün olduğu üniversiteler istediği seçmeli dersleri açabilirler (AYAYDER, 2020).

Mesleki ve teknik liselerin İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği Bölümünden mezun olan öğrenciler, Yükseköğretim Kurumları Sınavı ile Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Programını tercih ederek alanlarında eğitim almaya devam edebilmektedirler. Bunun yanı sıra Önlisans düzeyindeki Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Programından mezun öğrenciler, Dikey Geçiş Sınavı (DGS) ile Yüksek Öğretim Kurulu tarafından bu programın üst öğrenimi olarak kabul edilen Lisans düzeyindeki Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümüne geçiş yapabilmektedirler. Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümünü tamamlayan öğrenciler Ortaöğretim düzeyindeki

İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği Bölümüne öğretmen olarak, Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Önlisans Programına Öğretim elemanı unvanları ile ders verebilmektedirler (ÖSYM, 2013).

İtfaiyecilik alanı ile ilgili Ortaöğretim, Önlisans ve Lisans programlarında yukarıda belirtilen birbirinin devamı niteliğinde olan dersler bölümlere göre düzenlenerek genel bir ders tablosu oluşturulmuştur. Bu programlarda verilen itfaiyecilik meslek dersi içerikleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Türkiye’de İtfaiye Eğitimi Veren Alanların İtfaiyecilik Meslek Dersi İçerikleri

İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği (DERS ADI)	Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Transkript (DERS ADI)	Acil Yardım ve Afet Yönetimi Transkript (DERS ADI)
Temel İtfaiyecilik	İtfaiye Araç Malzeme Bilgisi	İtfaiye Araç Malzeme Bilgisi
İtfaiyecilikte İş Organizasyonu	İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği	İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliğine Giriş
Doğal Afetlere Hazırlık	Afet Psikolojisi	Psikoloji
Arama-Kurtarma	Arama ve Kurtarma Teknikleri	Arama ve Kurtarma Becerileri
Yangın Önleme Tedbirleri	Tehlikeli ve Yanıcı Maddeler	Afetlerden Korunma, Önleme Teknikleri ve Hareket Tarzı
Yangına Müdahale	Yangına Müdahale Esasları	Yangına Müdahale Teknikleri
Uçak Kaza-Kırım ve Yangınları	Yanma ve Yangın Bilgisi	Yangın Güvenliği ve Kimyası
Meslek Hesapları (İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği)	İtfaiye Mevzuatı ve Standartları	Afet ve Acil Durum Mevzuatı
Mesleki Gelişim	Temel İlk Yardım	Acil Hasta Bakımı
	Yangın Güvenlik Sistemleri	Kurtarma Araçları Eğitimi
	Acil Durum Yönetimi	Afet ve Acil Durum Yönetimi
		Temel Afet Bilgisi
		Acil Servis Araçları Eğitimi
İtfaiye Stajı	İtfaiye Stajı	İtfaiye Stajı

SONUÇ

Söndürme veya kurtarma çalışmaları esnasında itfaiye personeli tarafından yapılan hatalı müdahaleler, kazazedelerin/afetzedelerin hayatlarının tehlikeye girmesine sebep olabilmektedir. Dolayısıyla kurtarma ve yangınla mücadelede görev alacak personelin, insan hayatı göz önüne alınarak; cesaretli, bilgili, fiziki kabiliyeti olan ve grup çalışmasıyla hareket edebilen kişiler olması gerekmektedir. Hizmetin eksiksiz bir şekilde gerçekleştirilmesi ve koordinasyonun tam olarak sağlanabilmesi için, ekip ruhu taşıyan, bilgisi ve tecrübesi yüksek olan, verilen talimatları kusursuz olarak yerine getirebilen personelin bulunması İtfaiye ve ARFF hizmetleri açısından büyük önem taşımaktadır. Literatür incelendiğinde, çalışma koşulları gereği tehlikeli bir alan olan itfaiyecilik ile ilgili çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışma literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir.

Uzmanlık gerektiren bu birimlere verilen eğitim ile Ortaöğretim düzeyinde “İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği” bölümleri, Önlisans düzeyinde “Sivil Savunma ve İtfaiyecilik” bölümleri ve Lisans düzeyinde “Acil Yardım ve Afet Yönetimi” bölümlerinin amacı, itfaiye teşkilatının ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterlilik ve yetkinlikte bireyler yetiştirmektir. Türkiye’de itfaiye çalışanı alımında itfaiyecilik eğitimi almış bireylerin öncelik tanındığı görülsede bu konu hakkında herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bu yüzden “İlgili bölümlerden mezun olma şartı” itfaiyecilik mesleğine alımlarda mutlaka kriter olarak getirilmelidir. Böylece yangınla mücadelede gelişen teknoloji ile birlikte bu alanda eğitilmiş kişilerin istihdam edilmesi kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacak ve mesleki alanı daha da geliştirecektir.

Yazar Katkıları

EG, AK çalışmanın tasarımı; EG, AK literatür taraması; EG, AK çalışmanın yazımına katkı sunmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Kaynakça

Açılar, S. (2020). Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Bölümü (MYO). Enstitü Web Site. <https://www.iienstitu.com/blog/sivil-savunma-ve-itfaiyecilik-bolumu-myo>, (Erişim Tarihi:10.12.2020).

Aeroportist, (2017). Dünyadaki ARFF Karşılaştırmaları 2. Aeroportist Web Site. <http://www.aeroportist.com/dunyadaki-arff-karsilastirmalari-2-html.html>, (Erişim Tarihi:13.11.2018).

Akbaş, B. (2020). ARFF Birimi Nasıl Çalışır? Herkes İçin Havacılık Web Site.

[https://herkesicinhavacilik.com/2020/06/17/arff-birimi-nasil-calisir/#:~:text=ARFF%20birimi%2C%20havaalan%C4%B1%20i%C3%A7erisinde%20veya,gerekli%20tedbirlerin%20al%C4%B1nmas%C4%B1n%C4%B1%20sa%C4%9Flayan%20ekiplerdir,\(EriřimTarihi:15.08.2020\).](https://herkesicinhavacilik.com/2020/06/17/arff-birimi-nasil-calisir/#:~:text=ARFF%20birimi%2C%20havaalan%C4%B1%20i%C3%A7erisinde%20veya,gerekli%20tedbirlerin%20al%C4%B1nmas%C4%B1n%C4%B1%20sa%C4%9Flayan%20ekiplerdir,(EriřimTarihi:15.08.2020).)

AYAYDER, (2020). Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü Tercih Rehberi.

Bekem İ., Çavuş M., Demirel F. (2011). Türkiye Ölçeğinde Yangın İstatistikleri Üzerine Bir Araştırma. Tüyak 2011, Yangın ve Güvenlik Sempozyumu ve Sergisi, İstanbul.

Belediye İtfaiye Yönetmeliği, (2006). Resmi Gazete, 26326, (Erişim Tarihi:21.10.2006).

Caner, E. (2017). Hava Aracı Kurtarma ve Yangınla Mücadele ARFF (Aircraft Rescue & Fire Fighting) Sistemi Nasıl Olmalıdır. Sunsavunma Web Site. <https://sunsavunma.net/wp-content/uploads/2017/06/HAVA-ARACI-KURTARMA-VE-YANGINLA-M%C3%9CCADELE.pdf>, (Erişim Tarihi:03.07.2020).

Çelik, Y. (2012). Tulumbacı; Osmanlı Devleti'nde Asker veya Sivil İtfaiye Neferi için Kullanılan Unvan. İslâm Ansiklopedisi. Cilt: 4:369-371.

DHMI, (2003). Uçak Kaza Kırım Kurtarma ve Yangınla Mücadele Yönergesi. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Web Site.

<https://www.dhmi.gov.tr/Lists/KanunveYonetmelikler/Attachments/80/DHM%C4%B0%20U%C3%A7ak%20Kaza%20K%C4%B1r%C4%B1m%20Kurtarma%20ve%20Yang%C4%B1nla%20M%C3%BCcadele%20Y%C3%B6nergesi.pdf>, (Erişim Tarihi:15.11.2018).

DHMI, (2016). Uçak Kaza Kırım Kurtarma ve Yangınla Mücadele Yönergesi. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Web Site.

<https://www.dhmi.gov.tr/Lists/DosyaYonetimiList/Attachments/109/DHMIUcakKazaKirimKurtarmaveYanginlaMucadaleYonergesi2016.pdf>, (Erişim Tarihi:14.11.2018).

Erdoğan, ÖE. (2014). İstanbul'un Ateşle İmtihanı. *Beykoz Akademi Dergisi*. 2(2):47 – 68.

Kaya, H. (2018). Türkiye'de Yangınlar (1923-1960). *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD)*. 2(1): 28 – 39.

Kılıç, A. (2010a). Ateşi Tutan Eller. Ateş Kahramanları.

Kılıç, A. (2010b). İtfaiye Sevgi Yuvasıdır. Yangın.Org Web Site. http://www.yangin.org/dosyalar/itfaiye_sevgi_yuvasi.pdf, (Erişim Tarihi:14.11.2018).

Kuzucu, K. (2014). Lale Devri'nden Cumhuriyet'e Üsküdar'da İtfaiye Hizmetleri, Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VIII Bildirileri. İstanbul(I):255-287.

MEB, (2017). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Anadolu Meslek ve Anadolu Teknik Programı İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği Alanı Çerçeve Öğretim Programı. Milli Eğitim Bakanlığı Web Site. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20191816749449-EK->

1_%C4%B0TF.%20YAN.%20G%C3%9CV.%20ALANI-%C3%87%C3%96P.pdf, (Erişim Tarihi:11.04.2019).

ÖSYM, (2012). ARFF Memuru Olma Kriterleri. <https://www.osym.gov.tr/TR,2990/kpss-20122-tercih-kilavuzundan-yerlestirme-icin-tercih-yapantercih-yapacak-adaylarin-dikkatine-22112012.html>, (Erişim Tarihi:13.12.2020).

ÖSYM, (2013). Önlisans Mezuniyet Alanlarına Göre Dikey Geçiş Yapabilecek Lisans Programları. ÖSYM Web Site. <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2013/DGS/kopya-2013-tablo-3-tercih.pdf>, (Erişim Tarihi:04.09.2019).

Özgür, H., Azaklı, S. (2001). Osmanlı'da Yangınlar ve İtfaiye Hizmetleri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 3(1):153-172.

SHGM, (2016). Havaalanlarında Kurtarma ve Yangınla Mücadele Hizmetleri. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Web Site. http://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/pdf/kurumsal/yayinlar/Havaalanlarında_Kurtarma_ve_Yangınla_Mucadele.pdf, (Erişim Tarihi:08.06.2020).

Smith, DL. (2011). Firefighter fitness: improving performance and preventing injuries and fatalities. *Current Sports Medicine Reports*, 10(3):167-72.

Söylemez, A. (2012). Bir Yerel Hizmet Olarak İtfaiyenin Tarihi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 15(2):29-47.

TBB, (2007). İller ve Belediyeler Dergisi. Türkiye Belediyeler Birliği Web Site. https://www.tbb.gov.tr/online/dergiler/2007_kasim/index.html#p=39, (Erişim Tarihi:02.07.2020).

Tural, E. (2004). Türkiye, Hollanda, İngiltere ve Amerika'da Modern İtfaiye Teşkilatının Kuruluşu ve Harik (Yangın) Nizamnameleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler*. 13(1):67-91.

Türker, S. (2009). Temel İtfaiyecilik ve Yangından Korunma 1. Altınkoza Yayınları. Adana.

Urul, AK. (2017). Kaliteli Sunulması Zorunlu Olan Bir Hizmet: İtfaiye. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (tepaV). https://www.tepaV.org.tr/upload/files/15065789958.Kaliteli_Sunulmasi_Zorunlu_Olan_Bir_Hizmet___Itfaiye_.pdf, (Erişim Tarihi:02.07.2019).

Urul, AK., Kara, H. (2018). Kentsel Mekânda Bir Yönetişim Meselesi Olarak İtfaiye Hizmetleri. *Kentsel Politikalar*, ed. Ayşegül Mengi ve Deniz İşçioğlu, Palme Yayıncılık, Ankara. 2018. ss. 633-651.

Uygun, M. İnal, E. (2019). Türkiye'nin İtfaiye Hizmetlerinin Acil Durum ve Afet Yönetimi Süreçlerine Göre Değerlendirilmesi. *Hastane Öncesi Dergisi (HOD)*. 4(1): 13 – 22.

Yavuz, Ö. ve Bozatay, Ş.A. (2015). Türkiye'de İtfaiye Hizmetlerinin Örgütlenmesi ve Etkinliği Sorunu. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5(2):1-12.

Yentürk, N., Ünlü, A., Tarı, E. ve İlki, A. (2002). Türk İtfaiye Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması

için Bir Model Önerisi. İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetim Merkezi ve Tüm İtfaiye Teşkilleri Birliği, İTÜ Press, İstanbul.

